

Leefbaarheid: feiten in beeld

noo

kennis in uitvoering

Commerciële voorzieningen

nummer 3 • juni 2009





Leefbaarheid: feiten in beeld

is een serie die maandelijks verschijnt.

Elke uitgave bevat de meest recent beschikbare cijfers. Het kan voorkomen dat beschikbare gegevens ouder zijn dan 2007 of 2008.

Reeds verschenen

1. Begrip voor leefbaarheid (mei 2009)
2. Brabant en de Brabantse bevolking (mei 2009)

Commerciële voorzieningen

Zoals u in de eerste uitgave van *Leefbaarheid: feiten in beeld* heeft kunnen lezen, valt de aanwezigheid van voorzieningen onder één van de thema's van leefbaarheid. In deze uitgave nemen we commerciële voorzieningen in de provincie onder de loep. We beschrijven waar winkel- en horecavoorzieningen in de provincie Noord-Brabant zijn gevestigd en hoe deze zijn verdeeld over het stedelijk en landelijk gebied.

Er zijn verschillende cijfers die iets zeggen over de aanwezigheid van detailhandel, winkels, horeca en andere commerciële voorzieningen. Deze cijfers verschillen in jaartal en definitie. Houd dit bij het lezen van deze uitgave in uw achterhoofd.

Samenvatting

Verdwijnen voorzieningen in Brabant?

De algemene veronderstelling is dat het aantal voorzieningen in het landelijk gebied afneemt. Cijfers laten zien dat met deze veronderstelling voorzichtig omgegaan dient te worden. Deze uitspraak geldt namelijk alleen voor bepaalde voorzieningen. Zowel in landelijke gebieden als in stedelijke neemt het aantal winkels met levensmiddelen en het aantal bankfilialen af. Het aantal bankfilialen neemt in stedelijke gebieden sterker af dan in landelijke gebieden. Het aandeel kappers, bioscopen en andere aanbieders van diensten neemt daarentegen in beide gebieden toe. In het landelijk gebied is deze toename zelfs iets sterker dan in het stedelijk gebied. Toch is in absolute aantallen het aantal winkels per inwoner in stedelijke gebieden groter dan in landelijke gebieden. Wellicht is het absolute aantal winkels per inwoner een verklaring voor de hogere waardering van voorzieningen door stedelingen. De voorzieningen in de stad krijgen een 7. Op het platteland worden voorzieningen gewaardeerd met een 6.

Zijn er nog winkels te vinden in de kleine kernen?

Als we kijken naar kleine kernen tot 2.500 inwoners, dan zien we regionaal enkele verschillen. In West-Brabant is het grootste percentage kleine kernen met supermarkt en postkantoor te vinden. Toch kent deze regio tegelijkertijd de sterkste teruggang van het aandeel kleine kernen met supermarkt en/of postkantoor. In Zuidoost-Brabant is geen enkele kleine kern met postkantoor te vinden en daar neemt het aandeel kleine kernen met supermarkt af. In Midden- en Noordoost-Brabant lijkt het wat beter te gaan. Daar neemt het aandeel kleine kernen met supermarkt toe. Het aandeel kleine kernen met postkantoor neemt er echter wel af, maar niet zo sterk als in West-Brabant.

Eten en drinken in Brabant

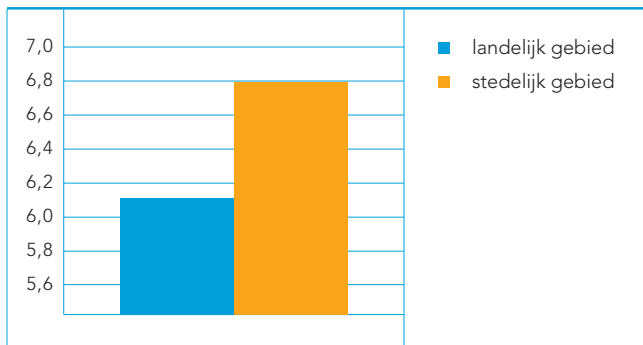
In de stedelijke gebieden zijn in absolute zin meer horecavoorzieningen te vinden dan in de landelijke gebieden. Kijken we naar het aantal horecagelegenheden per 10.000 inwoners, dan heeft het landelijk gebied meer te bieden. Voor heel Brabant geldt dat het aantal horecavoorzieningen en het aandeel ten opzichte van de bevolking stabiel is.

Winkels

Aantallen

Hoeveel winkels zijn er in Noord-Brabant? Als we in deze paragraaf spreken van winkels, dan bedoelen we winkels in algemene zin. Het gaat dan om bijvoorbeeld supermarkten, warenhuizen, drogisterijen, tweedehands winkels en reparatiebedrijven.

In stedelijke gebieden zijn meer winkels per 1.000 inwoners gevestigd dan in landelijke gebieden. In het stedelijk gebied lag het aantal in 2006 op 6,8 en in het landelijk gebied op 6,1 winkels per 1.000 inwoners.



figuur 1 Aantal winkels per 1.000 inwoners (2006)

bron: CBS (Sociale Atlas Brabant)

In welke gemeente zijn de meeste of minste winkels per 1.000 inwoners aanwezig? In de gemeente Baarle-Nassau zijn relatief gezien de meeste winkels aanwezig, in de gemeente Sint Anthonis de minste. De gemeenten die tot de grootste gemeenten van Brabant horen, de zogenaamde B5 ('s-Hertogenbosch, Eindhoven, Breda, Tilburg, Helmond) behoren niet tot de gemeenten met het meeste aantal winkels per 1.000 inwoners.

tabel 1 Gemeenten met meeste aantal winkels per 1.000 inwoners (2006)

gemeente	aantal winkels per 1.000 inwoners
Baarle-Nassau	11
Uden	9
Waalwijk	8
Valkenswaard	8
Oisterwijk	8
's-Hertogenbosch	8
Bladel	8

Bron: CBS (Sociale Atlas Brabant)

Een volledig overzicht vindt u op www.hetpon.nl

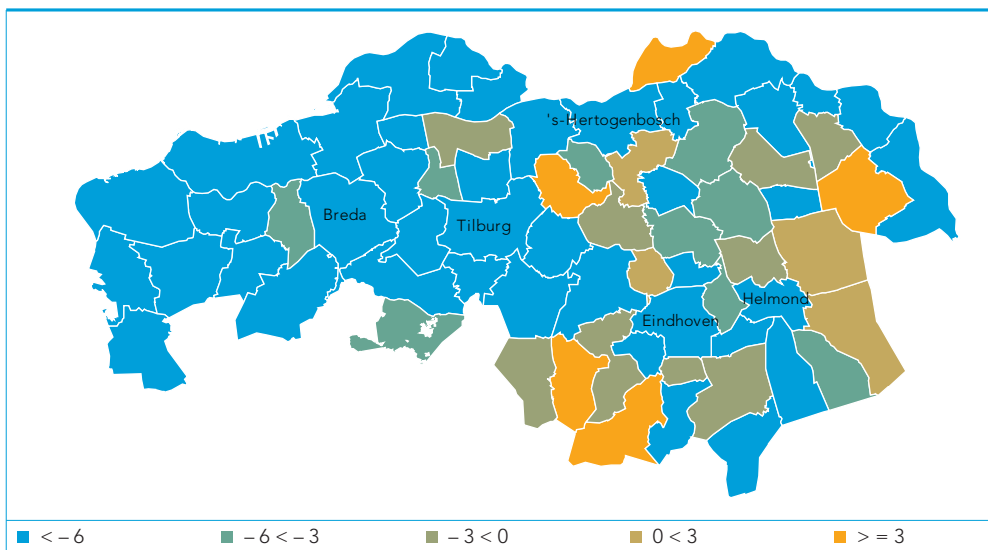
tabel 2 Gemeenten met minste aantal winkels per 1.000 inwoners (2006)

gemeente	aantal winkels per 1.000 inwoners
Sint Anthonis	4
Alphen-Chaam	5
Boekel	5
Cuijk	5
Gilze en Rijen	5
Goirle	5
Haaren	5
Sint-Michielsgestel	5
Waalre	5
Woudrichem	5
Zundert	5

Bron: CBS (Sociale Atlas Brabant)

Een volledig overzicht vindt u op www.hetpon.nl

Als we het aantal winkels per 1.000 inwoners in 2006 vergelijken met 2002, dan zien we dat in het merendeel van de Brabantse gemeenten het aantal winkels afneemt. Gemiddeld is er in de provincie Noord-Brabant sprake van een afname van 7,2%.



figuur 2 Groeicijfer winkels 2006 ten opzichte van 2002 in %

bron: Cendris bewerkt door ABF (Sociale Atlas Brabant)

36 gemeenten doen het beter dan de gemiddelde afname van 7,2%. In de overige 32 gemeenten is de afname van winkels sterker dan de gemiddelde daling. Wanneer we de gemeenten onder elkaar zetten, dan zien we grote verschillen. Zo heeft de gemeente Zundert te maken met een daling van 19,2%. De gemeente Zundert telde in 2002 138 winkels, in 2006 'nog maar' 114. De gemeente Lith heeft daarentegen een stijging van 26% van het aantal winkels per 1.000 inwoners. In 2002 waren er in de gemeente Lith 28 winkels gevestigd, in 2006 waren dat er 35.

tabel 3 Gemeenten met hoogste groeicijfer 2002 – 2006 in %

gemeente	groeicijfer 2002-2006
Lith	26,0
Sint Anthonis	9,6
Bladel	4,8
Haaren	3,8
Best	2,7

bron: Cendris bewerkt door ABF (Sociale Atlas Brabant)

Een volledig overzicht vindt u op www.hetpon.nl

tabel 4 Gemeenten met laagste groeicijfer 2002 – 2006 in %

gemeente	groeicijfer 2002-2006
Zundert	-19,2
Landerd	-17,1
Grave	-17,0
Steenbergen	-17,0
Boekel	-16,3

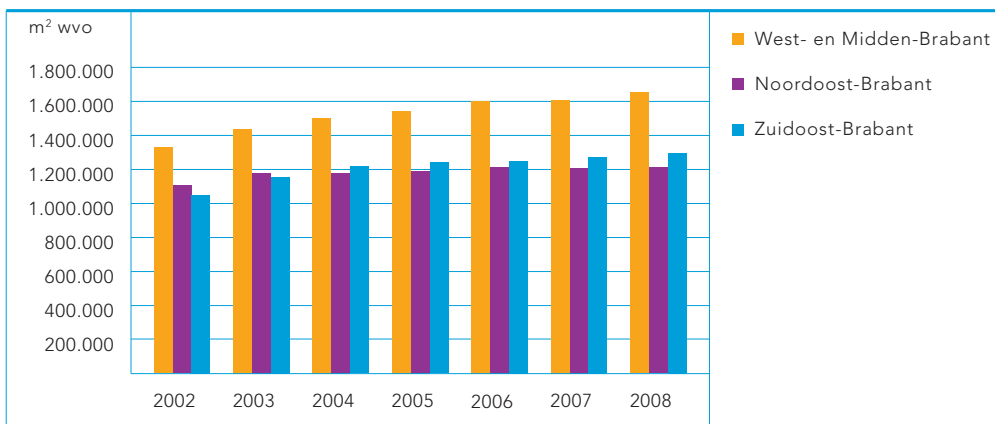
bron: Cendris bewerkt door ABF (Sociale Atlas Brabant)

Een volledig overzicht vindt u op www.hetpon.nl

Oppervlakte van winkels

In totaal bedraagt de oppervlakte van winkels in Noord-Brabant 4,2 miljoen m², verdeeld over ruim 15.000 winkels. Het winkelaanbod in Noord-Brabant heeft, na de provincie Zuid-Holland, de grootste omvang, gemeten naar het aantal m². In Noord-Brabant is ongeveer 39% van het winkelaanbod te vinden in binnensteden en grote winkelcentra en 15% in stads-, wijk- en buurtwinkelcentra. 39% van de detailhandel is verspreid over kernen, bedrijventerreinen en het buitengebied.

Het winkelaanbod in Noord-Brabant is de laatste jaren gegroeid. Voor de totale provincie is het aanbod in vierkante meters sinds 2002 gestegen met 20%. De groei was het sterkst tussen 2002 en 2005. Na 2005 lijkt de groei af te vlakken. De groei heeft voornamelijk plaatsgevonden in West- en Midden-Brabant en Zuidoost-Brabant.

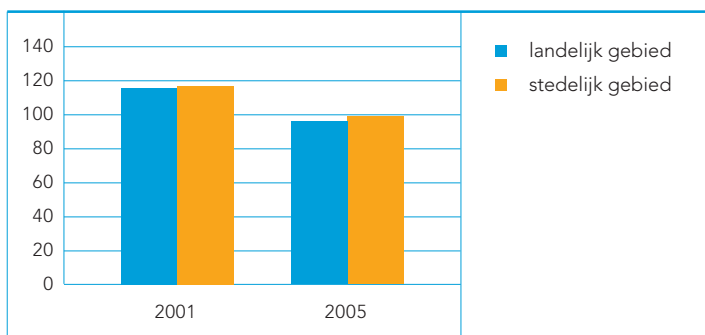
**figuur 3 Ontwikkeling van detailhandel aanbod (winkelverkoopvloeroppervlak) per regio (2002 - 2008)**

bron: Bouwstenennota detailhandel en leisure (2009)

Supermarkten, banken en dienstverlening

Hieronder gaan we dieper in op enkele specifieke soorten winkels, namelijk het aantal supermarkten, banken en aanbieders van diensten. Het gaat hier om de jaren 2001 en 2005. Cijfers zijn per 100.000 inwoners.

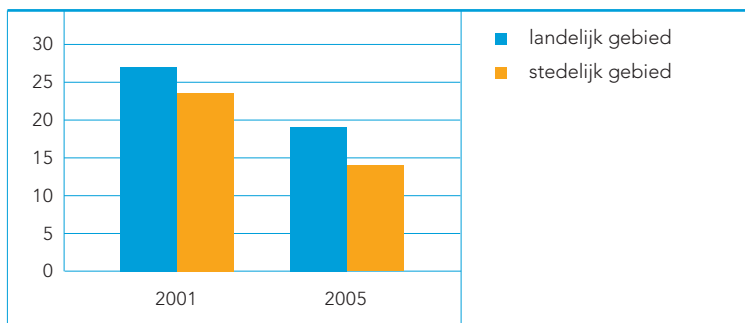
Zowel in 2001 als in 2005 is het aantal supermarkten per 100.000 inwoners in stedelijk en landelijk gebied ongeveer gelijk. In landelijke gebied neemt het aantal supermarkten af met 17%, in stedelijk gebied met 16%.



figuur 4 Aantal supermarkten per 100.000 inwoners (2001 en 2005)

bron: CBS

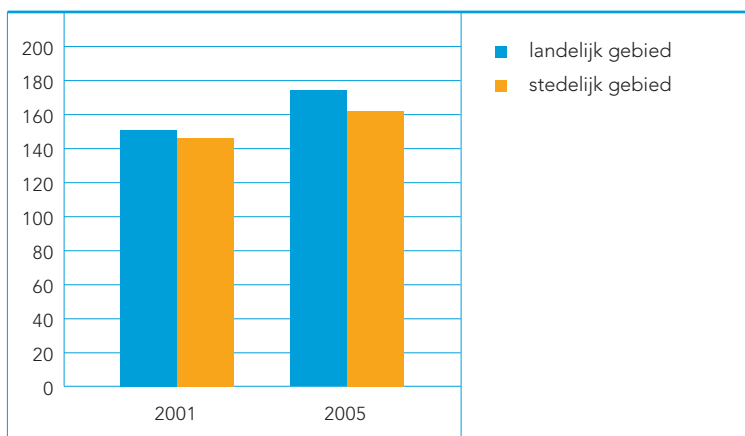
In 2005 was het aantal bankfilialen per 100.000 inwoners in landelijk gebied iets groter dan in stedelijk gebied. Tussen 2001 en 2005 is het percentage bankfilialen in het stedelijk gebied (-38%) sterker gedaald dan in het landelijk gebied (-27%).



figuur 5 Aantal bankfilialen per 100.000 inwoners (2001 en 2005)

bron: CBS

Onder diensten verstaan we: videotheken, wasserijen, kappers en schoonheids-salons. Zowel in 2001 als in 2005 was het aanbod van diensten in het landelijk gebied iets groter dan in het stedelijk gebied. In het landelijk gebied nam het aantal diensten per 100.000 inwoners toe met 14%, in het stedelijk gebied was dit 10%.

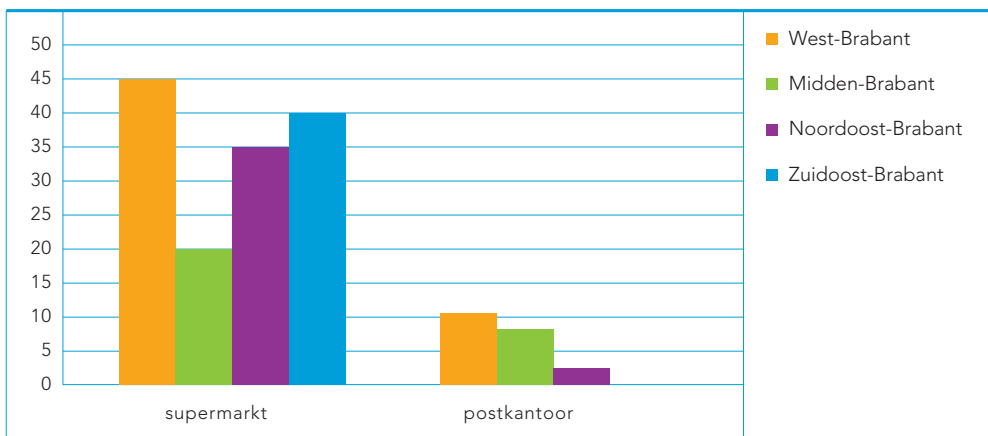


figuur 6 Aantal aanbieders van diensten per 100.000 inwoners (2001 en 2005)

bron: CBS

De supermarkt en het postkantoor in kleine kernen

In Noord-Brabant zijn in totaal 130 woonplaatsen waar minder dan 2.500 mensen wonen. Hoe is het in deze kleinste kernen gesteld met de aanwezigheid van supermarkten en postkantoren? In 2006 waren er in Noord-Brabant 46 van zulke kleine kernen met een supermarkt en 6 met een postkantoor. We zien sterke regionale verschillen. In Zuidoost-Brabant heeft bijvoorbeeld geen enkel klein dorp een postkantoor, terwijl in West-Brabant 10% van de kleinste kernen wel een postkantoor heeft.

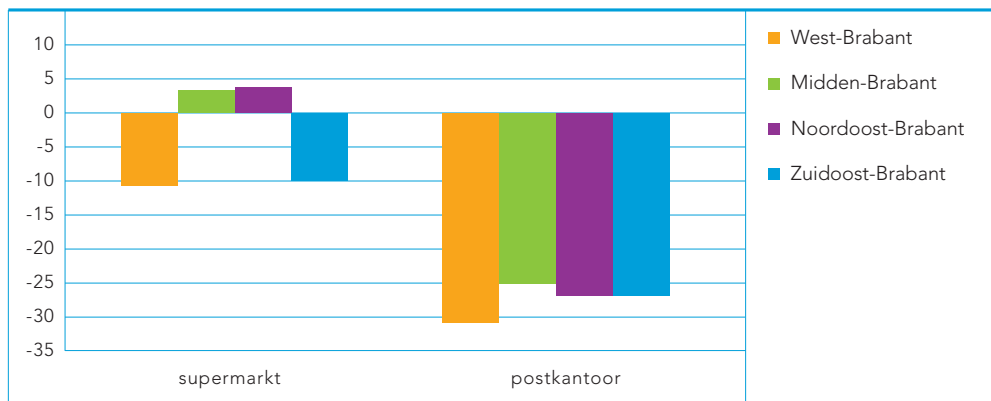


figuur 7 Kleine woonplaatsen met postkantoor en supermarkt in % (2006)

bron: Cendris (Sociale Atlas Brabant)

Het aantal kleine kernen met supermarkt in 2006 is zowel in West-Brabant als Zuidoost-Brabant gedaald met 10% ten opzichte van 2002. De cijfers van Midden-Brabant en Noordoost-Brabant laten daarentegen een stijging zien van respectievelijk 3% en 4%.

In de hele provincie Noord-Brabant is het aandeel kleine dorpen met een postkantoor gedaald. West-Brabant kent de grootste daling, namelijk 31%. Tegelijkertijd blijft West-Brabant de regio met het grootste aandeel kleine woonplaatsen met postkantoor.



figuur 8 Groeicijfer 2002-2006 supermarkt en postkantoor in kleine woonplaatsen in %

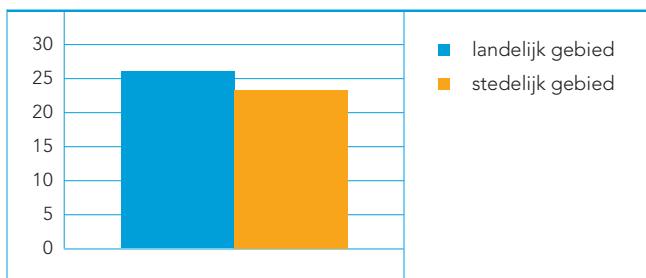
bron: Cendris (Sociale Atlas Brabant)

Horeca

In 2004 telde Noord-Brabant 6.110 horecabedrijven. Vier jaar later is het aantal nagenoeg gelijk: 6.109. In de gemeente Eindhoven zijn, in absolute aantallen gerekend, de meeste horecabedrijven te vinden. Deze gemeente telt er 608. Breda (484), Tilburg (435) en 's-Hertogenbosch (406) zijn ook goed bedeed met eet- en drinkgelegenheden.

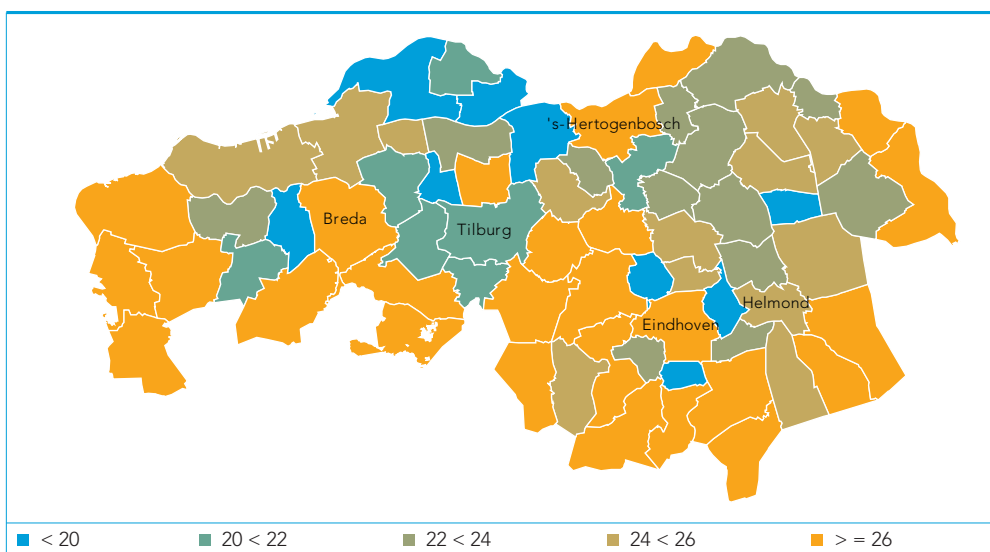
In de gemeenten die tot het stedelijk gebied horen, waren in 2008 gemiddeld 181 horecabedrijven te vinden. In het landelijk gebied is dit aantal beduidend minder. Daar zijn per gemeente 52 horecabedrijven aanwezig.

Wanneer we het aantal horecabedrijven afzetten tegen het aantal inwoners, blijkt echter dat in het stedelijk gebied minder horecagelegenheden per 10.000 inwoners zijn dan in het landelijk gebied. In het stedelijk gebied is dit aantal 23,7 horecagelegenheden per 10.000 inwoners en in het landelijk gebied 25,9. In Noord-Brabant blijft het aantal horecagelegenheden per 10.000 inwoners redelijk stabiel. In 2004 waren er 25,4 horecabedrijven per 10.000 inwoners en in 2008 is dat 25,2.



figuur 9 Horecabedrijven per 10.000 inwoners (2008)

bron: Bedrijfschap Horeca en Catering



figuur 10 Horecabedrijven per gemeente per 10.000 inwoners (2008)

bron: Bedrijfschap Horeca en Catering

In de gemeente Baarle-Nassau zijn relatief de meeste horecagelegenheden te vinden, namelijk 40,5 per 10.000 inwoners. Hilvarenbeek volgt met 39,7 gelegenheden. Alphen-Chaam, Oirschot en Zundert behoren ook tot de top 5 van gemeenten met de meeste horecabedrijven per 10.000 inwoners. De B5 gemeenten ontbreken in dit rijtje.

In de gemeente Aalburg zijn de minste horecavoorzieningen aanwezig: 13,7 per 10.000 inwoners. De gemeenten Dongen, Etten-Leur, Best en Boekel hebben ook relatief weinig horecavoorzieningen.

tabel 5 Gemeenten met meeste horeca (2008)

gemeente	horeca per 10.000 inwoners
Baarle-Nassau	40,5
Hilvarenbeek	39,7
Alphen-Chaam	37,0
Oirschot	34,7
Zundert	33,4

bron: Bedrijfschap Horeca en Catering
Een volledig overzicht vindt u op www.hetpon.nl

tabel 6 Gemeenten met minste horeca (2008)

gemeente	horeca per 10.000 inwoners
Aalburg	13,7
Dongen	15,3
Etten-Leur	16,6
Best	18,6
Boekel	18,7

bron: Bedrijfschap Horeca en Catering
Een volledig overzicht vindt u op www.hetpon.nl

Begrippen

De begrippen die in deze uitgave worden gebruikt, staan hieronder uitgelegd.

B5

De 5 grote gemeenten in Brabant: 's-Hertogenbosch, Eindhoven, Tilburg, Breda en Helmond.

Commerciële voorzieningen

Tot commerciële voorzieningen behoren detailhandel/winkels, horeca en dienstverlening (zoals banken en postkantoren).

Detailhandel en winkels

Detailhandel is het leveren van fysieke goederen voor persoonlijk gebruik aan de consument. Detailhandel omvat verschillende sectoren, zoals levensmiddelen, mode en in-en-om- het huis. De verkooplocatie noemen we een winkel.

Horeca

Onder horeca vallen alle eet- en drinkgelegenheden en hotels.

Landelijk gebied

Tot het landelijk gebied behoren de klassen weinig stedelijk en niet stedelijk.

Stedelijk gebied

Tot het stedelijk gebied behoren de stedelijkheidsklassen: 'zeer sterk stedelijk', 'sterk stedelijk' en 'matig stedelijk'. In Noord-Brabant zijn geen 'zeer sterk stedelijk' gebieden in 2008.

Stedelijkheid van een gebied*

Een maatstaf voor de concentratie van menselijke activiteiten gebaseerd op de gemiddelde omgevingsadressendichtheid (oad). De omgevingsadressendichtheid wordt weergegeven in adressen per km². Stedelijkheid is gebaseerd op numerieke waarden van de gemiddelde omgevingsadressendichtheid voor afzonderlijke gebieden. Er zijn vijf categorieën:

- zeer sterk stedelijk: gemiddelde oad van 2500 of meer adressen per km²;
- sterk stedelijk: gemiddelde oad van 1500 tot 2500 adressen per km²;
- matig stedelijk: gemiddelde oad van 1000 tot 1500 adressen per km²;
- weinig stedelijk: gemiddelde oad van 500 tot 1000 adressen per km²;
- niet stedelijk: gemiddelde oad van minder dan 500 adressen per km².

De klassengrenzen van de bovenstaande categorieën stedelijkheid zijn van toepassing vanaf 1992. De grenzen zijn zo gekozen dat alle klassen ongeveer hetzelfde aantal inwoners bevatten. De gemiddelde omgevingsadressendichtheid van een gebied is het gemiddelde van de omgevingsadressendichtheden van alle adressen in dat gebied.

* Deze definitie komt overeen met de definitie van het CBS en kan worden teruggevonden op www.cbs.nl.

Woonplaatsen

Onder de definitie woonplaatsen vallen dorpen, kernen en steden.

Colofon

Het PON heeft deze publicatie opgesteld in opdracht van

Provincie Noord-Brabant



Auteurs en redactie: het PON: M. (Maartje) Rijkers MSc, drs. J. (Jolanda) Westerlaken en C. (Claire) Hoogendijk-van Nunen MA

Redactie: Provincie Noord-Brabant: drs. B. (Berna) Kousemaker, drs. J.W. (Jan-Willem) van Herpen, drs. J. (Joleith) Keler en drs. V.M.J. (Vester) Munnecom

Tekstredactie: INKT!, 's-Hertogenbosch

Vormgeving: Ton de Klein C10, 's-Hertogenbosch

Druk: drukkerij Tielen, Boxtel

PON publicatienummer: 09-10

ISBN 978-90-5049-459-5

Datum: juni 2009

© 2009 het PON, kennis in uitvoering

Het auteursrecht van deze publicatie berust bij het PON. Gehele of gedeeltelijke overname van teksten is toegestaan, mits daarbij de bron wordt vermeld. Vermenigvuldiging en publicatie in een andere vorm dan dit rapport is slechts toegestaan na schriftelijke toestemming van het PON. Hoewel deze uitgave met de grootst mogelijke zorg is samengesteld, kan het PON geen enkele aansprakelijkheid aanvaarden voor eventuele fouten.

Meer informatie: www.hetpon.nl en www.socialeatlasbrabant.nl

Publicatie opvragen: via www.hetpon.nl en www.brabant.nl/leefbaarheid kan deze uitgave gedownload worden.



Het PON, kennis in uitvoering

Het PON is een onafhankelijk instituut voor onderzoek en advies en is gevestigd in Tilburg. Het kennisinstituut heeft ruim zestig jaar een speciale band met de provincie Noord-Brabant, het is een belangrijke opdrachtgever voor het PON. Tevens voert het PON jaarlijks een groot aantal projecten in opdracht uit voor gemeenten, de landelijke overheid, fondsen en diverse maatschappelijke organisaties binnen en buiten de provincie.

Bij alle PON-projecten ligt de nadruk op 'bruikbaarheid' voor het beleid of voor de uitvoeringspraktijk. Wij bieden naast praktisch en voortdurend gedegen onderzoek ook deskundig advies en procesbegeleiding.

Provincie Noord-Brabant

Met de programma's 'Leefbare Dorpen' en 'Leefbare Wijken' investeert de provincie Noord-Brabant in de leefbaarheid van Brabantse dorpen en wijken. Bijvoorbeeld met subsidie voor de ontwikkeling en uitvoering van Integrale dorps- en wijkontwikkelingsplannen. Ook de Brabantse Dorpen Derby is hier een voorbeeld van. Bij het verbeteren van de leefbaarheid in Brabant wil de provincie een stimulerende rol spelen; de provincie brengt betrokken partijen bij elkaar, signaleert en faciliteert en brengt eigen deskundigheid in. Kijk voor een overzicht op www.brabant.nl/leefbaarheid.



Leefbaarheid: feiten in beeld

Leefbare dorpen en leefbare wijken zijn voor de provincie Noord-Brabant speerpunten van beleid. De provincie wil inzicht geven in de huidige stand van zaken betreffende de leefbaarheid van dorpen en wijken. In een serie uitgaven wordt de leefbaarheid in beeld gebracht. In elke afzonderlijke uitgave staat één onderwerp centraal. Nadruk ligt op objectieve gegevens. Waar mogelijk presenteren we ook gegevens over de subjectieve beleving van leefbaarheid.

Stationsstraat 15
5038 EB Tilburg
Postbus 90123
5000 LA Tilburg

telefoon +31 (0)13 535 15 35
fax +31 (0)13 535 81 69
info@hetpon.nl
www.hetpon.nl